

- ²⁶ Zejména Ujfalusi, Robin: *Jihoafričské slumy: jaká je realita, a jaký je obraz podaný českými novináři*. Mladá fronta Dnes, 26. 6. 2010; původní články on-line: (zpravy.idnes.cz/polemika-ujfalusiho-argumentacni-faulty-tykajici-se-nejen-slumu-pwo-/kavarna.asp?c=A100711_095949_kavarna_chu).
- ²⁷ Například Studio Česko, Rádio Česko, 23. 6. 2010. On-line: (www.rozhlas.cz/_audio/tema-paradoxy-jihoafricke-ekonomiky-a-spolecnosti-hosty-martiny-maskove-jsou-blanka-fajkusova-z-ministerstva-zahranici-a-michal--02084399.mp3).
- ²⁸ *Festival Tvůrčí Afrika se do 27. března uskuteční v sedmi městech*. ČTK, 19. 3. 2010; *Lužánecký park v Brně obsadil první ročník Afrického festivalu*, 27. 6. 2010.
- ²⁹ *Osudy afrických dětí ulice dokumentuje výstava v Senátu*. ČTK, 13. 3. 2010.

Kapitola 15

Latinská Amerika v české zahraniční politice¹

Ondřej Slačálek

LATINSKOAMERICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Latinská Amerika v roce 2010 dále přebývala na periferii českého zájmu, o české latinskoamerické agendě se s malými výjimkami veřejně nediskutovalo, ani nejednalo v Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu ČR a v jejich výborech či ve vládě. Z pochopitelných důvodů nebyla politickou prioritou české zahraniční politiky v roce 2010, tak jako jí ostatně nikdy nebyla a není patrně reálně očekávatelné, že jí kdy bude. Oproti roku 2009, jemuž vévodilo české předsednictví Radě EU (spojené se zasedáním EU–RIO v Praze) a prezidentská návštěva V. Klause v Peru a Brazílii, představoval rok 2010 spíše periodu udržování navázaných vztahů. Toto udržování nezaznamenalo podstatnější milníky, ba naopak bylo negativně podtrženo rozhodnutím o uzavření zastupitelských úřadů v Kostarice a Venezuele a nerevidováním rozhodnutí o uzavření zastupitelského úřadu v Kolumbii.

I v předcházejících letech představovala česká zahraniční politika vůči Latinské Americe *politikum* jen v omezené míře, resp. selektivně. Jestliže existovala v zásadě shoda na relativně okrajové pozici Latinské Ameriky v české zahraniční politice a do značné míry i na ekonomické povaze hlavních zájmů v oblasti, jednoznačně politickou agendu představovala zejména politika vůči Kubě a v menší míře též Venezuele. Právě česká lidskoprávní politika a transformační tlak vůči Kubě byly také předmětem sporu mezi českou pravicí a částí levice. Intenzitu sporu však ve sledovaném roce značně utlumily různé faktory – postupná evropeizace českého postoje vůči Kubě, vývoj ostrovního státu samého (propuštění padesáti politických vězňů) a volební vítězství pravice, které omezilo manévrovací prostor pro snahy o změnu této politiky a přesunulo pozornost opozice především na témata z oblasti domácí politiky.

Jakkoli paradoxně to může vyznít, patrně nejpodstatnějším momentem vztahů České republiky a států Latinské Ameriky bylo rušení zastupitelských úřadů rozhodnutím vlády z 25. srpna. To navazovalo na diskuse, jež proběhly již v loňském roce, v důsledku povolební situace ale získalo mnohem podstatnější proporce.

Rušení zastupitelských úřadů vyvolalo značnou kritiku, která svým rozložením pozic do značné míry kopírovala analogickou diskusi o rok dříve. Nejostřeji odsoudil uzavírání zastupitelských úřadů zahraničněpolitický mluvčí opoziční ČSSD L. Zorálek, ten označil rušení ambasád za další krok k likvidaci dobrého českého jména a možnosti těžit z tradic československého vývozu.² Jasně vyjádření poskytl i prezident Klaus, který při setkání s českými velvyslanci spojil kritiku uzavírání ambasád s akcentem na roli diplomacie v podpoře českého vývozu a také s otázkou, zda by nebylo účelnější zrušit české zastupitelské úřady v některých členských státech EU.³ Tuto kritiku, sdílenou částí poslanců Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny, ovšem odmítl ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg s poukazem na relativně slabou pozici ČR v rámci EU v důsledku problémů českého předsednictví Radě EU.⁴

Uzavření ambasád kritizovali i poslanci vládní koalice tradičně především z důvodu, že s nimi nebyl tento krok konzultován a že není patrné jeho koncepčně zakotvené zdůvodnění. Zejména v debatě Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny 7. září a předtím i ve veřejné diskusi se poslanci vládní koalice a opozice shodně vyjádřili odmítavě k faktu, že byli informováni pozdě. Poslanec ČSSD J. Hamáček navíc rozporoval uzavření diskutovaných ambasád s poukazem na to, že z hlediska jejich legitimizace šetřením jsou jmenovitě úspory vzniklé uzavřením ambasád v Kostarice a Kolumbii marginální. Proti sporným úsporám postavil zejména potenciální ekonomické ztráty pro české exportéry. Již dříve, na srpnovém jednání zahraničního výboru, uvedl též poslanec i další argument – přítomnost českých diplomatů může přispět k záchraně životů českých občanů.⁵ Oproti akcentu na Latinskou Ameriku v poslanecké debatě zdůraznili senátoři příslušného výboru uzavřené zastupitelské úřady v Africe.⁶

Zajímavý je v tomto kontextu postoj veřejnosti. Podle šetření společnosti STEM bylo rušení ambasád nejvíce podporovaným úsporným opatřením vlády, na otázku „Považujete Vy osobně zrušení zastupitelských úřadů v ČR v některých zemích v současné době za potřebné pro další úspěšný rozvoj země?“, odpovědělo 29 % respondentů „určitě ano“ a dalších 46 % „spíše ano“.⁷

Navzdory tomu, že se již několik let hovoří o potřebnosti koncepce české zahraniční politiky vůči Latinské Americe, ani ve sledovaném roce k jejímu vzniku nedošlo. Vzhledem k současným vyjádřením ministra Schwarzenberga se zdá, že spíše než samostatnou regionální koncepci lze očekávat celkovou koncepci české zahraniční politiky, z níž bude posléze postoj ke kontinentu odvozen. V každém případě, na základě dosavadních postojů české diplomacie i společnosti, lze předpokládat: 1) vztahy s Latinskou Amerikou budou mít charakter udržování a případně rozvíjení kontaktů, nikoli diplomatické priority, 2) hlavním zdůvodněním českého zájmu o Latinskou Ameriku i zájmem samým bude potenciál ekonomické výměny, 3) Česká republika se bude politicky vymezovat u tématu stávajícího režimu na Kubě a jeho postoje k lidským právům; mnohem méně výrazná bude politická profilace vůči jiným státům a konečně 4) česká zahraniční politika vůči Latinské Americe bude výrazně zakotvena v jejích vztazích vůči ostatním státům EU a také vůči USA.

LATINSKOAMERICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Nejpodstatněji do české latinskoamerické agendy zasáhlo rušení zastupitelských úřadů. V kontextu avizovaného zrušení 325 tabulkových míst v diplomacii došlo rovněž k rozšíření počtu zrušených zastupitelských úřadů.⁸ K velvyslanectví v Kolumbii, o jehož uzavření vláda rozhodla již v roce 2009, se přidaly zastupitelské úřady v Kostarice a Venezuele, které byly uzavřeny k 31. 1. 2011.⁹ Stejně usnesení vlády zároveň odvolalo v roce 2009 rozhodnuté a široce kritizované (vývozci, ale např. také prezidentem Klausem) zrušení konzulátu v Sao Paulu.

Mezi kritéria, o kterých se při diskusi o uzavírání ambasád diskutovalo, patřila možnost vykonávat jejich agendu alespoň zčásti extrateritoriálně a také ohled na to, že dané státy rovněž nemají v ČR zastoupení na úrovni velvyslanectví. To ovšem platilo pro Kostariku a Kolumbii, nikoli pro Venezuelu, jejíž velvyslanec v České republice působí. Jakkoli se to neobjevilo ani ve zdůvodnění České republiky, ani v diplomatické reakci venezuelské strany, v kontextu dosavadních vztahů mezi ČR a Venezuelou bylo možné považovat uzavření právě tohoto velvyslanectví za víc než pouhé úsporné opatření. Čist jej ovšem jako signál je nutné velmi opatrně – přinejmenším se však jedná o signál, že reakce na venezuelskou politiku nebude patrně patřit mezi hlavní otázky české zahraniční politiky ani v rámci Latinské Ameriky a že tedy např. lidskoprávně zaměřená kritika bude i nadále soustředěna spíše na Kubu a právě tak, že ani ekonomický potenciál Venezuely není vnímán odpovědnými místy jako dostatečně atraktivní se zřetelem k dalším faktorům (malá ochrana investic apod.).

Agenda rušených zastupitelských úřadů byla přesměrována na jiné české zastupitelské úřady v regionu. Agenda velvyslanectví v kostarickém San José, které mělo na starost středoamerické pevninské státy kromě Mexika, byla předána velvyslanectví v Mexiku, které bylo posíleno o jednoho diplomata. Agenda velvyslanectví v kolumbijské Bogotě přešla na velvyslanectví v Limě, zatímco agenda velvyslanectví ve venezuelském Caracasu byla rozdělena. Venezuela, Surinam a Guyana přešla pod velvyslanectví v Brasílii, konzulární agenda ostrovních států Karibiku byla předána velvyslanectví v Mexico City, zatímco politická agenda související s těmito státy Stálé misi ČR při OSN v New Yorku (vzhledem k povaze politické agendy související s těmito státy i k jejich zastoupení v OSN). Jakkoli se již několik let debatuje o možnosti kolokací a vzájemné pomoci v zastupování zemí Visegrádské čtyřky (např. formou přidělování diplomatů na zastupitelské úřady jiných zemí V4)¹⁰ a v Jihoafrické republice se nyní tento model začíná uplatňovat v praxi (ovšem pouze konzulární, srv. kapitolu o africkém rozměru české zahraniční politiky), o možném využití této formy sdílení diplomatických aktivit v Latinské Americe se zatím pouze diskutuje, právě tak jako o eventuálním širším propojení diplomatických aktivit s dalšími státy EU (zejména s dalšími geograficky blízkými a podobně velkými jako Slovinsko či Rakousko) či případně o pokrytí českých potřeb vznikající diplomatickou službou EU.

V kontextu ekonomické krize a úspor je zajímavé, že se české diplomatické zastoupení stalo i předmětem investic. To byl případ českého velvyslanectví v Brasílii, jež v únoru ukončilo nákladnou rekonstrukci modernistické budovy své mise firmou

PSJ (která již podobné práce pro MZV prováděla na třinácti velvyslanectvích) za celkovou cenu 97,5 mil. Kč.

Z celoevropského hlediska bylo pro vztahy s Latinskou Amerikou velmi významné předsednictví Španělska Evropské radě. Jedná se o jednu z mála zemí EU, jež pokládá vztahy s Latinskou Amerikou za svou prioritu a má v oblasti své zájmy i mnohasetleté tradice vzájemných vztahů. Právě Španělsko v rámci předsednictví výrazně prosazovalo posun v některých vyjednáváních EU a Latinské Ameriky. Na květnovém summitu EU–LAC byla Česká republika zastoupena prezidentem a ministrem zahraničních věcí (na rozdíl od některých jiných států EU i Latinské Ameriky). Vystoupení českého prezidenta při pracovním obědě sám jeho autor označil za polemiku s hlavním proudem projevů přítomných hlav států: V. Klaus v něm odmítl regulaci trhů (s poukazem na svou zkušenost s režimem státního socialismu) a boj proti globálnímu oteplování. Dále slovy prezidenta samého: „(P)řipomněl jsem svou ‚Modrou, nikoli zelenou planetu‘ a její vydání v šestnácti jazycích... Několik prezidentů si přišlo pro několik exemplářů ve španělštině, které jsem měl s sebou – prezidenty či prezidentky Argentiny, Chile, Kolumbie, Panamy, Bolívie, Mexika a několik dalších.“¹¹ I míra, v níž prezident zaplnil český prostor svými osobními názory, vypovídá o nepřilíhnutí profilovanosti českého postoje vůči latinskoamerické dimenzi španělského předsednictví Radě EU (s výjimkou tématu Kuby, viz níže).

Na úrovni bilaterálních návštěv docházelo vesměs ke komunikaci na nižší úrovni – Prahu navštívili např. náměstkyně brazilského ministerstva zahraničních věcí a náměstci ministerstva zahraničních věcí Chile a Uruguaye. Během března také navštívili Peru poslanci z petičního výboru a z výboru pro životní prostředí, setkali se tu mj. s ministrem životního prostředí Antoniem Brackem Eggem.¹²

Česká republika stejně jako velká část mezinárodního společenství reagovala na živelní katastrofy v Latinské Americe, zejména na zemětřesení na Haiti v lednu a také na zemětřesení v Chile v únoru. Zejména první katastrofa vyvolala odezvu nejen státu, ale i ve velké části společnosti. Vláda poskytla celkově 20 mil. Kč. Prvních 5 mil. Kč, které uvolnilo ministerstvo zahraničních věcí, bylo poukázáno UNICEF k obnově zdrojů pitné vody, dalších 5 mil. Kč z rozpočtu ministerstva obrany a 10 mil. Kč z vládních rezerv mělo být využito na dlouhodobější obnovu Haiti.¹³ Humanitární organizace (zejména ADRA, Člověk v tísni a Česká katolická charita) shromáždily do konce ledna ve veřejných sbírkách přes 50 mil. Kč.¹⁴ Významně se dárcovsky zapojilo také hlavní město Praha, které nejprve vyčlenilo na pomoc Haiti 12 mil. Kč, posléze částku na návrh opozičních sociálních demokratů a po dlouhé diskusi navýšilo na 32 mil. Kč. Sociální demokraté argumentovali poukazem na prostředky poskytnuté při povodních v ČR, slovy Petra Hulínského: „*Poslední dar při povodních činil 50 milionů korun pro jednu obec.*“ To bylo předsedou zastupitelů ODS Pavlem Ždárským označeno za demagogii, nakonec ale opoziční návrh zvítězil. Prostředky darované metropolí byly poskytnuty vybraným nevládním organizacím (ADRA, Člověk v tísni, Česká katolická charita, Hand for Help, Lékaři bez hranic, Český červený kříž, Charita ČR).¹⁵ Pomoc poskytly i některé kraje (např. Pardubický 300 tis. Kč, Olomoucký 200 tis. Kč).¹⁶

Reakci EU na zemětřesení komentoval prezident V. Klaus. Spolu s polským prezidentem Lechem Kaczyńským kritizoval nízkou výši evropského příspěvku (celkem 429 mil. EUR, přičemž část tohoto obnosu tvořily již před zemětřesením přislíbené peníze) a pomalou aktivitu Unie. Český prezident tuto kritiku propojil s *Lisabonskou smlouvou* – zatímco před ní byla podle něj v analogických situacích mnohem aktivnější předsedající země, nyní nebylo jasné, zda má být iniciativa na ní či na institucích EU. „*Výsledek je, že nejedná téměř nikdo,*“ shrnul svou kritiku Klaus.¹⁷ Ten přitom dlouhodobě vystupuje spíše jako kritik rozvojové pomoci – někteří komentátoři v blogosféře mu v této souvislosti připomněli jeho výrok z pouze několik týdnů starého novoročního projevu: „*Pomáhejme potřebným, ale hlavně pomáhejme tam, kde to má smysl a kam dohlédneme. To je většinou nedaleko od nás. Dříve než pošleme peníze na konto nějaké organizace, která jich část přepośle do zahraničí, podívejme se, jak žijí naši sousedé, jak žijí lidé v našem domě, v naší vesnici, v našem městě.*“¹⁸

Solidarititu projevila Česká republika také s Chile po zemětřesení, které zemi postihlo v únoru. 4 mil. Kč uvolněné MZV ČR byly určeny na obnovu města Quillón, v němž mj. sídlí pobočka likérky Rudolf Jelínek, kterou zemětřesení také postihlo.¹⁹ Pomoc do Chile poslaly i některé charity.²⁰

Hospodářské a kulturní vztahy

Celkový vývoz do států Latinské Ameriky a Karibiku činil za sledovaný rok 19,002 mld. Kč, dovoz 17,063 mld. Kč. Celková bilance byla 1,939 mld. Kč. Jde tedy o mírný nárůst oproti roku předcházejícímu, kdy byl objem vývozu 18,518 mld. Kč a objem dovozu 13,999 mld. Kč (celková bilance 4,519 mld. Kč byla tedy podstatně vychýlenější v neprospěch latinskoamerických států). Při interpretaci takřka půlmiliardového nárůstu české vývozu je nutná jistá opatrnost v hodnocení – namísto toho, aby šlo o nepochybný indikátor nárůstu české schopnosti vyvážit do oblastí, může jít o přechodný nárůst daný uvolněním po přinejmenším prozatímním opadnutí hlavního náporu krize.²¹

Ministerstvo průmyslu a obchodu podporovalo ve sledovaném období český vývoz především do dvou prioritních zemí: Mexika a Brazílie. Právě v těchto zemích také došlo k výraznému navýšení českého vývozu: v případě Brazílie to bylo z 5,178 mld. Kč v roce 2009 na 7,424 mld. Kč v roce 2010, v případě Mexika to bylo z 3,907 mld. Kč na 5,473 mld. Kč. Připomeňme, že z dvanácti prioritních zemí s podporou českého exportu jsou z Latinské Ameriky pouze tyto dvě. Zároveň je třeba si uvědomit, že i český vývoz do Brazílie, který vzrostl a v současnosti činí více než třetinu českého vývozu do zemí Latinské Ameriky, tvoří stále pouhých 0,3 % celkového českého exportu, což je údaj, jenž signalizuje, jak marginální podíl na českém exportu Latinská Amerika jako celek má.

Pozoruhodný pokles vývozu do Argentiny z 4,997 mld. Kč v roce 2009 na pouhých 1,135 mld. Kč v roce 2010 patrně souvisí se strukturou nárůstu tohoto vývozu v roce 2009; jeho zdaleka nejpodstatnější část tvořily – patrně jednorázové – dodávky pro argentinský kosmický průmysl (údaje za rok 2010 stále převyšují údaje z let 2008 a 2007). Zmínkyhodný je rovněž nárůst vývozu do Salvadoru z 0,84 mld. Kč na 1,218 mld. Kč. Zaujme též nárůst vývozu do Venezuely z 0,316 mld. Kč na 0,577 mld. Kč,

Kostariky z 0,128 mld. Kč na 0,164 mld. Kč a Kolumbie z 0,359 mld. Kč na 0,44 mld. Kč. Česká republika tak zrušila své zastupitelské úřady právě v těch zemích, kde podstatně roste její export.

Pokud jde o konkrétní aktivity v rámci podpory exportu, MPO se mj. snažilo prezentovat českým firmám současnou spíše krizovou situací Mexika jako příležitost, nebo je mobilizovat k účasti na zakázkách souvisejících s chystanými olympijskými hrami v Brazílii v roce 2016.²² Czechinvest také organizoval v Brasílii a São José dos Campos České technologické dny, jež měly přispět k navázání kontaktů mezi českým a brazilským vesmírným průmyslem.²³

Pokračuje rovněž i kulturní spolupráce. Část kulturní výměny stojí na českých migrantských komunitách – jako příklad z roku 2010 můžeme uvést např. Týden česko-brazilské kultury v brazilském Mato Grosso do Sul.²⁴ Brazilský zlatník českého původu Alfred Sobotka z Rio de Janeiro obdržel Cenu Gratis Agit 2010 za propagaci dobrého jména ČR v zahraničí.²⁵ V českém prostředí měly úspěch některé kulturní akce s díly např. argentinských, venezuelských či mexických umělců.

I kulturní dimenze kontaktů s Latinskou Amerikou se nicméně v závěru roku dotkla úspěšná opatření: v prosinci bylo oznámeno, že se uzavírá České centrum v argentinském Buenos Aires s platností k únoru 2011.²⁶

Bezpečnost a lidská práva

Tradičním lidskoprávním tématem České republiky je Kuba. Jestliže se v minulých letech zdálo z některých vyjádření českých politiků, že by záběr mohl být rozšířen i na Venezuelu, rok 2010 potvrdil, co se zdálo být pravděpodobné už dříve – tedy, že i v otázce Kuby se bude postoj Prahy spíše postupně umírňovat v souvislosti s vývojem na Kubě samé a v USA. Prioritu před otevřeně protirežimními stanovisky získal konsenzus na kritice Kuby v rámci EU. To, že by ČR přibírala do své lidskoprávně-transformační agendy další latinskoamerickou zemi, se nejeví příliš reálně.

Česká republika několikrát vystoupila za udržení postoje EU proti snahám španělského předsednictví o větší přiblížení Kubě. Situaci pro Španělsko zkomplikovala tragická smrt politického vězně Orlanda Zapaty Tamaya, který zemřel v důsledku hladovky 23. února. ČR se připojila ke gestům odsouzení, příkladem může být minuta ticha v PS PČR, již inicioval 25. února M. Kalousek (TOP 09). Jiným gestem bylo navržení kubánského disidenta Guillerma Fariñase na cenu Andreje Sacharova českým europoslancem Edvardem Kožušníkem (ODS). Nominace byla úspěšná a ceremoniál, jehož se Fariñas nemohl kvůli zákazu kubánských úřadů účastnit, se stal další příležitostí pro kritiku Kuby.²⁷

Smrt disidenta využila Česká republika a některé další země jako argument k tomu, aby společná pozice EU vůči Kubě nebyla opuštěna; Španělé chtěli tuto pozici uvolnit a role předsednické země jim k prosazení dávala jistý prostor. Další vývoj ovšem posunul stoupence tvrdší linie spíše k defenzivě – kubánská vláda po zprostředkujících jednáních s katolickou církví (a patrně též pod vlivem diplomatického tlaku Španělska) v červenci oznámila úmysl propustit v následujících čtyřech měsících 52 disidentů. ČR na tomto úspěchu participovala jen okrajově: přijala jednoho z propuštěných kubánských politických vězňů. 26. října do země přijel Rolando Jimenez Po-

zada společně se svou družkou (dříve také vězněnou), synem, bratrem a neteří, 11. listopadu mu ministr vnitra předal rozhodnutí o politickém azylu.²⁸ ČR byla společně se Španělskem a Itálií jedinou evropskou zemí, která se do projektu výměn (spolu s USA a Chile) zapojila.

Česká republika na propouštění vězňů reagovala rezervovaně – spolu s dalšími kritiky Kuby upozorňovala, že na ostrově je dále zhruba 150 politických vězňů. Ministr K. Schwarzenberg srovnal situaci po propuštění vězňů s Československem 70. let.²⁹

Ani další propouštění politických vězňů, k němuž došlo krátce před dalším jednáním o evropské pozici vůči Kubě, Českou republiku neuspokojilo. Spolu se Švédskem a s podporou Německa patřila ČR k zemím, které oproti španělskému návrhu trvaly na neměnnosti stávající společné pozice EU vůči Kubě, jež je v platnosti od roku 1996. V závěru října Evropská unie opět nezměnila své stanovisko.³⁰ V následujícím roce lze očekávat další diskusi o pozici EU ke Kubě, jejímž prvním krokem bude patrně pokus o společnou analýzu situace. ČR se zjevně kloní k europeizaci kubánské pozice a právě v rámci EU chce prosadit svou kritiku. To ji vede k jistým ústupkům, jež se v tomto roce plně neprojevíly.

Pokud jde o bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky, rozvíjí se vojenská spolupráce s některými latinskoamerickými státy. Během roku 2010 navštívili Prahu peruánský a brazilský ministr obrany, připravovala se i návštěva ministra obrany Chile, z níž nakonec sešlo. S brazilským ministrem Nelsonem Jobimem, který v Praze pobýval 11.–14. září, byla podepsána mezivládní *Dohoda o spolupráci v otázkách obrany*. Návštěva byla využita také ekonomicky – firma Aero Vodochody se má podílet na konstrukci nového transportního letadla Embraer KC-390. Dále probíhá jednání o výměně výcviku brazilské a české armády, konkrétně o výcviku ochrany proti zbraním hromadného ničení v Česku a výcviku boje v džungli v Brazílii.³¹

Česká republika pokračovala ve snahách o vydání Karla Ponocného, bývalého úředníka ministerstva financí, který je podezřelý ze zpronevěry a ukrývá se v Kostarice. Kostarické úřady v červnu rozhodly o vydání K. Ponocného, ten se ale proti rozhodnutí odvolal a posléze požádal o azyl.³²

Dalším tématem v bezpečnostních vztazích České republiky a latinskoamerických zemí je zadržování českých občanů, jež mají podíl na distribuci drog. V květnu byl kupř. zadržen český občan ve venezuelském Caracasu s 10,5 kilogramy kokainu. Venezuelské úřady posléze informovaly, že byl členem pětičlenné mezinárodní skupiny.³³ Celkem je v latinskoamerických věznicích dlouhodobě vězněno dvacet českých občanů, z toho většina v Peru (celkem dvanáct), další v Brazílii (čtyři) a v Argentině, Ekvádoru, na Kubě a ve Venezuele. Z těchto vězňů na sebe upoutal pozornost Eduard Stodola, vězněný do roku 2008 na Kubě a odsouzený k 17 letům vězení. Ten v říjnu držel osmidenní hladovku ve snaze dosáhnout revize svého případu nebo extradice do ČR (kde je přitom odsouzen za podvod).³⁴

S environmentálním rozměrem bezpečnosti souvisí také obvinění České republiky a jmenovitě firmy Neoma z vývozu dvacetitun toxického odpadu do Brazílie. S obviněním vystoupily brazilské úřady v srpnu, kdy byla loď s nákladem poslána zpět do Hamburku. Podle stanoviska českého ministerstva životního prostředí nicméně nebezpečný odpad na palubě nebyl.³⁵

LATINSKOAMERICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Lze říci, že mapa aktérů ve vztahu k Latinské Americe se za poslední rok nijak výrazně neproměnila. Na vládní úrovni je výrazné ministerstvo průmyslu a obchodu a pochopitelně ministerstvo zahraničních věcí; na úrovni parlamentu se někdy poslanci a senátoři příslušných výborů snaží překonat svou roli dodatečných komentátorů rozhodnutí vlády (jako v případě rozhodnutí o ambasádách).

Pokud jde o občanskou společnost, na jedné straně stojí lidskoprávní organizace typu Člověk v tísni, které se koncentrují především na Kubu a propojují často lidskoprávní agendu s agendou transformativní. Na straně druhé pak stojí část levice, jež s Kubou sympatizuje, sdružená zejména v orbitu KSČM. Vzhledem ke katastrofě na Haiti můžeme jako o podstatných aktérech hovořit také o nevládních humanitárních a charitativních organizacích, jejich činnost ale není v tomto kontextu příliš politizována.³⁶

LATINOAMERICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Jakkoli nebyla v českých médiích a veřejném prostoru upřena na Latinskou Ameriku a české interakce s ní příliš velká pozornost, lze přesto zmínit několik podstatných momentů a témat:

Lidská práva. Toto téma je ve veřejném prostoru výrazně přítomné v souvislosti s Kubou, v menší míře pak s Venezuelou. Tak jako v minulých letech pořádal Člověk v tísni protestní akci na podporu kubánských disidentů a organizace Damas de Blanco – tentokrát se na průvodech 17. a 18. března setkala třicet lidí a nezískaly ani tolik pozornosti sdělovacích prostředků jako dřívější mediálně vděčné happeningy téže organizace.³⁷ Část české levice vyjadřovala solidaritu s protesty brazilských indiánů Xingu proti stavbě přehrady Belo Monte společnou česko-slovenskou peticí organizovanou na české straně Petrem Schnurem a Vladimírou Levou.³⁸

Cesty poslanců. Jistou diskuzi vyvolaly cesty poslanců do Latinské Ameriky – byly částí novinářů vnímány jako zbytečný luxus, zejména v době krize.³⁹ Právě na zahraničních cestách poslanců se posléze Sněmovna rozhodla ve svém rozpočtu ušetřit nejvíce (o více než 9 mil. Kč).⁴⁰ Značné snížení rozpočtu na zahraniční cesty se týká i Senátu (z 16 mil. Kč na 10 mil. Kč).⁴¹ Vedení obou komor Parlamentu ČR také deklarovalo nezbytnost vzájemné koordinace ve výběru cílů cest.⁴²

Humanitární katastrofa. V souvislosti se zemětřesením na Haiti byla tematizována humanitární katastrofa v této zemi, ale i její dlouhodobé problémy. Neštěstí vyvolalo značnou solidaritu, včetně např. několik velkých benefičních koncertů a rozsáhlých sbírek. Zároveň se ale i v souvislosti s katastrofou projevil také rasistické postoje části české veřejnosti: nejvýraznější příkladem může být facebooková skupina, kterou její zakladatel původně pojmenoval slibem, že za každého přidaného půjde deset korun na Haiti. Když počet přihlášených přesáhl 134 000 uživatelů, přejme-

noval skupinu a do jejího popisu umístil text: „Černoši nejsou ohrožený druh, ale naopak přemnožený. Není sebemenší důvod je ještě podporovat, Země není nafukovací. Akorát si nadělají další a další potomstvo a v lepším případě zase s nataženou rukou čekají, co jim hloupí a sebedestruktivní běloši pošlou, v horším případě imigrují do bělošských zemí.“⁴³

Historie. Latinskoamerické země získaly jistou pozornost také díky dvoustému výročí získání nezávislosti na Španělsku v případě některých z nich. Výročí bylo věnováno např. jedno číslo časopisu *Dějiny a současnost*. Oslav v Mexiku se na pozvání prezidenta účastnila i Věra Čáslavská – olympijská vítězka z her v mexické metropoli roku 1968.⁴⁴

Dějiny vzájemných vztahů. Atraktivní pro česká média a veřejnost byly některé informace o historii česko-latinskoamerických vztahů. Veřejnost např. velmi zaujaly nové detaily z českého pobytu Ernesta Che Guevary, v Bedřichově se pracuje na pomníku obětem horolezecké expedice do Peru z roku 1970 a cenu české poroty na festivalu Academia film Olomouc vyhrál snímek Andrey Culkové *Lise Forell: sem fronteiras* o brazilské levicové výtvarnici českého původu.⁴⁵

ZÁVĚR

České předsednictví Rady EU v roce 2009 mělo patrně jistý úspěch v posunu České republiky z periferie vnímání latinskoamerické politiky. Je ovšem otázka, zda bude mít dlouhodobé důsledky, zejména v situaci, kdy ČR svá zastoupení v Latinské Americe podstatně oslabuje a navíc mají tyto kroky veřejnou podporu. Česká republika může mít stěží v oblasti příliš velké aspirace, vzhledem k tomu, že nepatří k jejím prioritám, celkové české pozici a nyní i omezenému diplomatickému zastoupení.

Proti rozšiřování ekonomické spolupráce s Latinskou Amerikou mohou existovat námitky praktické i normativní (komplikované a v některých případech protekcionistické zákonodárství a někdy i míra ochrany investic problematizují potenciál daných zemí; export do vzdálených zemích je často rovněž přímo exemplárním příkladem neekologického obchodu s vysokými transportními náklady). I tak je ovšem třeba konstatovat, že činí-li vývoz do zemí Latinské Ameriky jen zhruba jedno procento celkového českého exportu, implikuje to velmi slabé využití rostoucího latinskoamerického potenciálu.

Latinská Amerika nicméně představuje oblast zajímavou nejen ekonomicky, ale též politicky a kulturně. Představuje region se značným politickým potenciálem a vlivem v mezinárodních organizacích; představuje rovněž oblast s potenciálně velmi inspirativní zkušeností v mnoha ohledech, podstatných i pro českou debatu – jmenujme např. vztah k USA, význam kulturních a sociálních práv, roli občanské společnosti. I vzhledem k tomu, že některé aktivity České republiky vůči Latinské Americe mohly být tamními státy brány jako ignorance jejich zkušeností nebo přímo projev arogance (např. česká role v předkládání rezoluce o lidských právech na Kubě na půdě OSN na počátku první dekády 21. století), lze vnímat jako podstatnou roli přímého diplomatického zastoupení. Postoj vlády i většiny veřejnosti k tomuto zastoupení pak lze

chápat i jako výraz relativního nezájmu o Latinskou Ameriku, který bude patrně podbarvovat utváření české politiky vůči dané oblasti i v dalších letech.

Právě až další léta rozhodnou o tom, jakou koncepci bude mít česká politika vůči Latinské Americe a zda rušení ambasád v některých zemích bude či nebude mít fatální dopady na komunikace s těmito zeměmi. I vývoj české strategie na podporu investic a výsledky dalších diskusí o společném postoji EU vůči Kubě budou záležitostmi následujícího vývoje.

V roce 2011 můžeme očekávat větší viditelnost české politiky vůči Latinské Americe i proto, že se právě na tento rok připravuje další cesta prezidenta republiky na jihoamerický kontinent, tentokrát do Argentiny a Chile. Vzhledem k jeho vlastnímu popisu summitu EU–LAC lze očekávat, že se na své cestě setká s pečlivými čtenáři své knihy *Modrá, ne zelená planeta*.

Poznámky

- ¹ Za konzultace k této kapitole velmi děkuji paní Veronice Bajgarové z OAS MZV. Jakákoli odpovědnost nicméně spočívá výlučně na autorovi textu.
- ² *Poslanci i z ODS kritizovali diplomacii kvůli rušení ambasád*. ČTK, 11. 8. 2010.
- ³ *Klaus si umí představit rušení ambasád ČR v řadě malých zemích EU*. ČTK, 1. 9. 2010; srv. Klaus, Václav: *Vystoupení prezidenta republiky na poradě velvyslanců*. On-line: (www.klaus.cz/clanky/2657).
- ⁴ Zápis ze 4. schůze zahraničního výboru PSP ČR konané 7. 9. 2010. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=63886).
- ⁵ Zápis ze 3. schůze zahraničního výboru PSP ČR konané 11. 8. 2010. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=63301).
- ⁶ *Senátoři kritizovali rušení ambasád ve střední Africe*. ČTK, 8. 9. 2010.
- ⁷ *STEM: Návrhy vlády na omezení výdajů veřejnost podporuje. Obavy má z oslabení práv zaměstnanců*. On-line: (www.stem.cz/clanek/2017).
- ⁸ Zápis ze 4. schůze zahraničního výboru PSP ČR konané dne 7. 9. 2010, op. cit.; srv. *Schwarzenberg: Po prvních škrtech chystáme revizi diplomacie*. ČTK, 7. 9. 2010.
- ⁹ Srv. Usnesení ze 25. 8. 2010 č. 618. Vláda ČR. On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/555B4BD93E21ED8FC12577900026A8E5/\\$FILE/618%20uv100825.0618.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/555B4BD93E21ED8FC12577900026A8E5/$FILE/618%20uv100825.0618.pdf)).
- ¹⁰ Srv. např. *ČR a Polsko si chtějí pomáhat v zemích, kde zruší ambasády*. ČTK, 2. 8. 2010.
- ¹¹ Klaus, Václav: *Pocity ze summitu EU–Latinská Amerika v Madridu*. On-line: (www.klaus.cz/clanky/2599).
- ¹² *Návštěva poslanecké delegace Parlamentu ČR v Peru*. Velvyslanectví České republiky v Limě. On-line: (www.mzv.cz/lima/cz/staty_akreditace/peru/vzajemne_vztahy/navsteva_poslanecke_delegace_parlamentu.html).
- ¹³ *Peníze uvolněné vládou mají jít na dlouhodobou obnovu Haiti*. ČTK, 21. 1. 2010.
- ¹⁴ *Praha dá na pomoc Haiti asi 32 milionů korun, víc než vláda*. ČTK, 28. 1. 2010.
- ¹⁵ Tamtéž; srv. *Praha pošle další pomoc Haiti prostřednictvím šesti vybraných projektů humanitárních organizací*. Zpráva z 5. jednání Rady hl. m. Prahy, 9. 2. 2010. Magistrát hlavního města Prahy. On-line: (magistrat.praha-mesto.cz/82959_Praha-posle-dalsi-pomoc-Haiti-prostrednictvim-estii-vybranych-projektu-humanitarnich-organizaci).
- ¹⁶ *České humanitární organizace vybralý na Haiti 47 milionů korun*. ČTK, 23. 1. 2010.

- ¹⁷ *Podle prezidentů ČR a Polska není EU dost aktivní v pomoci Haiti*. ČTK, 21. 1. 2010.
- ¹⁸ Klaus, Václav: *Novoroční projev prezidenta republiky*. On-line: (www.klaus.cz/clanky/2491); Fasulis, Georgis: *Přispěli jste na Haiti? Snad vám to Klaus odpustí*. On-line: (fasulis.blog.idnes.cz/c/119371/Prispeli-jste-na-Haiti-Snad-vam-to-Klaus-odpusti.html).
- ¹⁹ *Česká republika dá čtyři miliony korun na pomoc Chile*. ČTK, 16. 3. 2010.
- ²⁰ *Na pomoc po zemětřesení poslala ADRA do Chile 200 000 korun*. ČTK, 3. 3. 2010.
- ²¹ *Vlastní výpočty z údajů Českého statistického úřadu: Statistika zahraničního obchodu*. On-line: (apl.czso.cz/pil/stazo/STAZO.STAZO). Do výpočtu byly zahrnuty Antigua a Barbuda, Nizozemské Antily, Argentina, Aruba, Barbados, Bolívie, Brazílie, Belize, Chile, Kolumbie, Kostarika, Kuba, Dominikánská republika, Ekvádor, Guatemala, Guyana, Honduras, Haiti, Jamajka, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguay, Salvador, Trinidad a Tobago, Uruguay a Venezuela.
- ²² *Mexiko – aktuální ekonomická situace*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. On-line: (www.mpo.cz/dokument68072.html); *Investiční příležitosti – letní olympijské hry v Brazílii*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. On-line: (www.mpo.cz/dokument66883.html).
- ²³ *České technologické dny v Brazílii*. Velvyslanectví České republiky v Brasílii. On-line: (www.mzv.cz/brasilia/cz/obchodni_a_ekonomicke_informace/ceske_techologicke_dny_v_brazilii.html); *Česko chce s Brazílií vyvíjet zařízení pro kosmický výzkum*. ČTK, 22. 11. 2010.
- ²⁴ *Týden česko-brazílské kultury v Mato Grosso do Sul*. Velvyslanectví České republiky v Brasílii. On-line: (www.mzv.cz/brasilia/cz/kultura_krajane_skolstvi/konalo_se_ceska_kultura_v_brazilii/tyden_cesko_brazilske_kultury_v_mato.html).
- ²⁵ *Cena Gratias Agit udělena Alfredu Sobotkovi*. Velvyslanectví České republiky v Brasílii. On-line: (www.mzv.cz/brasilia/cz/aktuality/cena_gratias_agit_udelena_alfredovi.html).
- ²⁶ *V únoru končí kvůli úsporám Česká centra v Kóšicích a Buenos Aires*. ČTK, 2. 12. 2010.
- ²⁷ *Sacharovovu cenu dostane Kubánek Guillermo Fariñas*. Týden.cz. On-line: (www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/sacharovovu-cenu-dostane-kubanec-guillermo-farinass_184070.html); *Favoritem na Sacharovovu cenu je letos kubánský disident Fariñas*. ČTK, 23. 9. 2010.
- ²⁸ *Kubánský politický vězeň Pozada získal český azyl, udělení ho došlo*. iDnes. On-line: (zpravy.idnes.cz/kubansky-politicky-vezen-pozada-ziskal-cesky-azyl-udeleni-ho-došlo-1ic-/domaci.asp?c=A101111_170845_domaci_taj).
- ²⁹ *Kuba podle Schwarzenberga připomíná Československo 70. let*. ČTK, 26. 7. 2010.
- ³⁰ *EU svůj postoj ke Kubě nemění, propouštění vězňů jí nestačí*. ČTK, 25. 10. 2010.
- ³¹ *Návštěva ministra obrany Brazílie v ČR*. Velvyslanectví České republiky v Brasílii. On-line: (www.mzv.cz/brasilia/cz/aktuality/navsteva_ministra_obrany_brazilie_v_cr.html); *Aero se zapojí do výroby Embraeru KC-390*. On-line: (www.letectvi.cz/letectvi/Article69946.html).
- ³² *Kostarika vydala do ČR aktéra kauzy peruánského dluhu Ponocného*. ČTK, 10. 6. 2010; *Ponocný zatím zůstává v Kostarice, nesouhlasí s vydáním do Česka*. ČTK, 29. 6. 2010; *Aktér kauzy peruánského dluhu Ponocný požádal v Kostarice o azyl*. ČTK, 1. 9. 2010.
- ³³ *Čech zadržený ve Venezuele kvůli drogám byl v pětičlenné skupině*. ČTK, 30. 5. 2010.
- ³⁴ *Čech odsouzený na Kubě za pašování drog zahájil hladovku*. ČTK, 11. 10. 2010.
- ³⁵ Srv. *V Brazílii se objevil toxický odpad, údajně z České republiky*. Český rozhlas. On-line: (www.rozhlas.cz/zpravy/amerika/_zprava/v-brazilii-se-objevil-toxicky-odpad-udajne-z-ceske-republiky--772197); *Nelegální odpad poslaný do Brazílie už je v Hamburku a zamíří zpět do Česka*. Novinky.cz. On-line: (www.novinky.cz/domaci/211467-nelegalni-odpad-poslany-do-brazilie-uz-je-v-hamburku-a-zamiri-zpet-do-ceska.html); *NeOma: Kauza vývozu údajných toxických odpadů do Brazílie je mediální manipulace*. On-line: (www.mediafax.cz/domaci/3086809-NeOma-Kauza-vyvozu-udajnych-toxicky-odpadu-do-brazilie-je-medialni-manipulace); *Kontejner s odpady vrácený z Brazílie do České republiky*. Ministerstvo životního prostředí ČR. On-line: (www.mzp.cz/news_101001_odpad_Brazilie).
- ³⁶ *Výjimku mající přesah do komunikace s Latinskou Amerikou představuje opět jen prezident Klaus: „Zaujalo mne – v souvislosti s diskusí situace po zemětřesení na Haiti – že několik prezidentů kritizovalo dnes tolik módní angažmá institucí ‚občanské společnosti‘. Prezident Ekvádoru mluvil – mně z duše – o NGOismu a brazilský prezident o nepřijatelnosti ‚paralelní vlády‘ těchto organizací.“*

Klaus, Václav: *Pocity ze summitu EU–Latinská Amerika v Madridu*. On-line: (www.klaus.cz/clanky/2599).

³⁷ *Prahou prošel pochod na podporu kubánských politických vězňů*. ČTK, 17. 3. 2010.

³⁸ *Apelo dos cidadãos tchecos e eslovacos para o governo brasileiro. Výchva českých a slovenských občanů brazilské vládě*. Britské listy, 25. 5. 2010. On-line: (blisty.cz/art/52678.html).

³⁹ Srv. např. „...náš dluh narůstá. Poslanci jsou natolik znepokojeni, že si ani nedokáží patřičně vychutnat své výlety za exotikou.“ Keller, Jan: *Kdo tady žije na dluh*. Právo, 2. 3. 2010; *Milion sem, milion tam. Po Amazonii mají poslanci další exotické cíle*. iDnes.cz. On-line: (zpravy.idnes.cz/milion-sem-milion-tam-po-amazonii-maji-poslanci-dalsi-exoticke-cile-1f0-/domaci.asp?c=A100316_122020_domaci_kop).

⁴⁰ *Sněmovna bude šetřit na zahraničních cestách, omezí i letenky*. ČTK, 6. 8. 2010.

⁴¹ *Senátní rozpočet má být o téměř 43 milionů korun nižší než letos*. ČTK, 25. 11. 2010.

⁴² *V úterý se sejdou vedení pravicové sněmovny a levicového Senátu*. ČTK, 3. 12. 2010.

⁴³ *Skupina na Facebooku místo pomoci Haiti napadá černochoy*. ČTK, 18. 1. 2010.

⁴⁴ *Čáslavská slaví s Mexičany 200. výročí vyhlášení nezávislosti*. ČTK, 17. 9. 2010.

⁴⁵ *MfD: Che Guevara se v 60. letech skrýval na Benešovsku*. ČTK, 22. 1. 2010; *V Bedřichově dokončují památník obětem Expedice Peru 1970*. ČTK, 21. 5. 2010; Fiala, Jaroslav: *Che Guevarova pražská záhada*. Dějiny a současnost, 1/2010. On-line: (dejiny.nln.cz/archiv/2010/1/che-guevarova-prazska-zahada).

Část V:

Multilaterální rozměr české zahraniční politiky